

IULIU BARASCH
Medicină de pionierat
în Țara Românească

Biografie și restituiri medico-istorice

Ediție îngrijită, studiu introductiv, traducere și note de
Lidia Trăușan-Matu
Cuvânt-înainte de Alin Ciupală

Coordonare editorială și redactare: Flori Bălănescu

Tehnoredactare computerizată: Dan Crăciun

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: Iuliu Barasch (1815–1863), fotografie din arhiva Bibliotecii Societății Române de Istoria Medicinii din București; Raport semnat „doctor Baraș”, adresat „Cinstitei Cârmuiri a Județului Dolj” (Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Dolj, Craiova, Fond 15, Prefectura Județului Dolj, dosar 75/1847, f. 26).

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
EDITURII CORINT BOOKS.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Iuliu Barasch - medicină de pionierat în Țara Românească : biografie și restituiri medico-istorice / ed. îngrijită, studiu introd., trad. și note de Lidia Trăușan-Matu ; cuv.-înainte de Alin Ciupală. - București : Corint Books, 2023
ISBN 978-606-088-166-7

I. Trăușan-Matu, Lidia (ed. șt.)

II. Ciupală, Alin (pref.)

n urmă cu 181 de ani, pe vremea când societatea românească făcea primii pași pe calea occidentalizării, iar elita țării era preocupată cu punerea în practică a ideilor Revoluției franceze, un tânăr bărbat evreu cu o minte ascuțită și cu o inimă generoasă a ales să vină și să se stabilească în Valahia. Acest bărbat era medic, cu un doctorat în „medicină și chirurgie” la Berlin, vorbitor a două limbi europene de largă circulație (germană și franceză, fără a mai număra limbile ebraică, latină și slavă) și preocupat de mai multe tipuri de cunoaștere (religie, filosofie, științe naturale, taxonomie, literatură, drept). Ca etnic evreu a făcut o carieră remarcabilă în Valahia. A fost medic, profesor, director de spital și gazetar. A întemeiat primul spital de copii din Valahia și două gazete influente. A fost membru în conducerea mai multor societăți științifice și a militat pentru drepturile politice ale evreilor din Valahia, dar și pentru modernizarea cultului sinagogal. A susținut conferințe publice în țară și străinătate, a tradus și a scris mai multe cărți.

În mod particular, i-a plăcut să călătorească și să cunoască lumea cu ochii lui. A plecat la drum ca un adevărat explorator, care pune întrebări despre oameni și locuri, adună cunoștințe,

compară și încearcă să înțeleagă firea lucrurilor, apoi le înregistrează în scris. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, provinciile austriece Galiția și Bucovina, dar și teritoriile aflate sub influență otomană, Moldova și Valahia, erau locuite de importante comunități de evrei dornici de emancipare, însă cum nu se știa mare lucru despre identitatea lor etnică, culturală și religioasă sau despre așteptările lor de la timpurile moderne, doctorul s-a gândit să adune informații și să le facă publice. Întrebări erau de tot felul. Cum arăta viața evreilor obișnuiți din prima jumătate a veacului al XIX-lea? Dar lumea în care trăiau? Cum arăta căminul lor? Cu ce se hrăneau? Ce straie purtau? Cine erau liderii lor spirituali? Cum se forma un tânăr evreu pentru viață? Ce discipline studia la școală? În ce consta structura internă a comunităților evreiești? Care erau relațiile cu popoarele alături de care trăiau? Ce perspective de viitor aveau (asimilare sau comunitate etnică de sine stătătoare)? Răspunsul la aceste întrebări, și la multe altele, se află în lucrarea *Itinerar în Cracovia, Galiția, Bucovina, Moldova și Muntenia*, publicată sub formă epistolară în mai multe numere din *Allgemeine Zeitung des Judenthums*.

Tot din pură sete de cunoaștere, după ce s-a stabilit în Valahia, doctorul a studiat problematica bolilor, epidemiilor și epizootiilor cu care s-a confruntat și s-a gândit să scrie despre ele. În demersul său a descris în cele mai mici detalii societatea în care molimele s-au manifestat, experiențele personale privind vaccinarea împotriva variolei la oameni sau pestei la animale, dar și gândurile privitoare la cauzele tuturor acestora. Articolele, alcătuite sub formă de scrisori, le-a publicat în revista *Wiener Medizinische Wochenschrift*, cu titlul „Contribuție la cunoașterea situației medico-endemice a Valahiei”; în felul acesta, observațiile, experimentele și concluziile sale au fost cunoscute de comunitatea științifică europeană. Doctorul se numea Iuliu Barasch, iar textele sale din

cele două reviste alcătuiesc conținutul cărții de față. Mai înainte însă, voi prezenta cum se cuvine personajul.

CINE A FOST IULIU BARASCH? FAMILIA. ANII DE ȘCOALĂ ȘI DE FACULTATE

Coborâtor dintr-o veche familie de evrei hasidici, Iuliu Barasch¹ are reputația de a fi fost unul dintre cei mai dedicați medici din Valahia, activ la mijlocul veacului al XIX-lea, cu merite cărturărești de seamă, în special în domeniul științelor naturale. S-a născut la Brody, în Galiția habsburgică (astăzi în Ucraina), în vara anului 1815 și a fost botezat Iehuda. Tatăl lui, Mordechai Barasch, a fost un timp funcționar la bancă, dar pentru că nu câștiga îndeajuns pentru a-și întreține familia, a renunțat la slujbă și s-a dedicat comerțului cu blănuri și coloniale, iar mama sa, Hana (născută Landau), femeie plină de vitalitate, severă și pioasă, provenea dintr-o familie de evrei hasidici din Polonia, familie care a dat mai multe generații de rabini și intelectuali de seamă². Soții Barasch au avut doi băieți, Eisic și Iehuda.

¹ Mai multe fragmente din acest studiu introductiv au fost publicate de autor în articole de sine stătătoare. În acest sens, amintim studiul cel mai recent: Lidia Trăușan-Matu, „Iuliu Barasch (1815–1863). Locul său în viața medicală și culturală a României”, în Irinel Popescu, Lucian-Zeev Herșcovici (editori), *Iuliu Barasch: Un iluminist evreu în Țara Românească*, Editura RAO, București (în colaborare cu Editura Academiei Române), 2022, pp. 221–253.

² M. Schwarzfeld, *Dr. Iuliu Barasch. Omul și Opera. Bucăți alese din operele sale*, Editura Cercului „Libertatea”, București, 1919, pp. 9, 19. Pe linie maternă, Iuliu Barasch se înrudea cu diplomatul Abraham Emanuel Gaster, tatăl filologului Moses Gaster. Despre cartea de identitate a lui Iuliu Barasch, vezi Lidia Trăușan-Matu, „Iuliu Barasch – profil biografic și discursiv”, în *Revista de Istorie a Evreilor din România*, ed. Adrian Cioflâncă, nr. 4–5 (20–21), 2019–2020, pp. 164–173.

Convinși că fac voia lui Dumnezeu, Marcus și Ana Barasch nu au lăsat prea multă libertate de acțiune copiilor lor. Erau convinși că o disciplină educațională severă și o învățatură de credință strictă aveau să-i transforme în adulți respectabili. Eisic, primul născut al soților Barasch, își va aminti că Iehuda a început să învețe literele și scrierea ebraică de la „4–5 anișori”¹, iar când a „crescut mai mare” a fost înscris la „școala reală israelită” din Brody, unde se învățau atât „morală, religia și istoria israelită”, cât și limbajul afacerilor². Despre școala din Brody și învățătura care se preda elevilor, Iuliu Barasch avea să lase câteva impresii în *Itinerarul* său memorialistic. Era, scria el, „o creație a comunității [evreiești], fondată din fondurile sale” și a fost gândită să ofere elevilor „o educație exclusiv comercială”. În ciclul de studii, predominau „trei limbi: germană, franceză, italiană”, dar „și elemente fundamentale ale științei ca geometrie, științele naturii, istorie universală, fizică, chimie și desenul”. Toate, avea să considere Barasch mai târziu, „neapărat necesare unui om de societate mai bună”³. În paralel, ca să nu uite cultura poporului evreu, soții Barasch i-au angajat mezinului lor și profesor de studii ebraice, un „învățat vestit pe atunci, Mise Meir, care nu instruia decât un mic număr de elevi talentați”⁴.

¹ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, p. 17.

² Iuliu Barasch, *Itinerar în Cracovia, Galiția, Bucovina, Moldova și Muntenia în 1841–1842*, traducere de dr. E. Schwarzfeld, Redacția ziarului „Egalitatea”, București, 1894, p. 45.

³ *Ibidem*, p. 45. Pentru o analiză comparativă a felului cum erau gândite educația și funcția școlii în România secolului al XIX-lea, vezi Ramona Caramela, *Clădiri școlare din România, 1864–1914: politică de construire și model spațial*, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2020, pp. 204–210.

⁴ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, p. 19.

De la Brody a mers la Tysmienice, în Polonia, după care la Leipzig, în Saxonia, cu intenția să studieze temeinic *Talmudul* și *Tora* și să devină rabin, așa cum își doreau părinții¹. La colegiile din cele două orașe a învățat mai mult decât spiritul cărților sfinte. La Tysmienice a frecventat grupul de intelectuali adepți ai Haskalei (curent cultural iluminist al evreilor reformiști din Imperiul Habsburgic)², iar la Leipzig a început să învețe latina, i-a descoperit pe filozofii Antichității clasice și a devenit pasionat de filosofia germană. De la Leipzig³ a plecat la Universitatea din Berlin pentru a-și desăvârși studiile în filosofie. Însă pe lângă filosofie, tânărul Barasch se simțea acum atras de științele naturale. În cele din urmă, la Berlin, s-a decis să se înscrie la Facultatea de Medicină de la aceeași Universitate⁴. Mutarea la medicină a fost posibilă pentru că sistemul universitar din spațiul german, urmând principiul libertății academice, permitea studenților să migreze de la o facultate la alta

¹ Paul Cernovodeanu, „Contribuția medicului Iehuda (Iuliu) Barasch la dezvoltarea științei și culturii românești”, în Dumitru Hîncu, Dorina Herivan, Cella Vasiliu (coord.), *Jaloane pentru o viitoare istorie*, Editura CSIER, București, 1999, p. 128.

² *Ibidem*, p. 128. Despre ideile iluministe și liberale ale lui Barasch, trimitem la studiul lui Lucian-Zeev Herșcovici, „Curentul reformist în viața religioasă evreiască din România, 1857–1921: de la fondarea Comunității Templului Coral până la alegerea rabinului dr. I. Niemirower ca Prim-Rabin al Comunității Evreilor din București”, în *ibidem*, pp. 241–242.

³ Elena Siupiu, *Die deutschen Universitäten und die Bildung der Intelligenz in Rumänien und die Ländern Südosteuropas im 19. Jahrhundert*, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2019, p. 216. Vezi și Paul Cernovodeanu, *op. cit.*, pp. 127–128.

⁴ Conform documentelor din arhiva Facultății de Medicină a fostei Universități „Friedrich-Wilhelms” din Berlin, sub înregistrarea nr. 730/29, Iuliu Barasch a frecventat cursurile Facultății de Medicină de la 4 mai 1839 până la 30 iunie 1841.

până își luau licența¹. Convins că viitorul lui era legat de medicină, îi va scrie lui Eisic spre înștiințare: „Tu știi, frate, că m-am pronunțat de mult pentru medicină ca știință de carieră și în acest sens se îndreaptă acum exclusivă mea năzuință, deși – de va voi D[umne]zeu – voi depune în viitor și examenul de doctorat în filosofie, căci rămân pentru totdeauna atașat, cu inima, filosofiei și științelor sociale, în afară de specialitatea medicinei”².

În ciuda deciziei pentru medicină și filosofie, nu intenționa să renunțe nici la studiile religioase, ci doar să le amâne o vreme, ca să rezerve mai mult timp pregătirii examenelor de la medicină. „Ba, nu mă pot îndepărta cu totul de studiile talmudice, ebraice, și de alte științe iudaice, deși acum nu mă pot gândi la o continuare a acestor studii, din lipsă de timp”, scria viitorul doctor în aceeași scrisoare³. La Universitatea din Berlin majoritatea profesorilor erau savanți de renume (Johann Lukas Schönlein, de exemplu, profesorul care i-a condus teza de doctorat⁴), iar Barasch se întreba dacă va avea timp suficient să acumuleze cunoștințele necesare pentru a profesa cât mai bine meseria pe care și-o alesese. Când nu era ocupat cu negoțul (familia sa se confrunta cu probleme financiare și era nevoit să lucreze), își petrecea ore întregi la facultate, ascultând cursurile profesorilor și experimentând diverse teorii la lucrările practice

¹ Elena Siupiur, *Intelectuali, elite, clase politice moderne în Sud-Estul european. Secolul XIX*, Editura Domino, București, 2004, p. 18.

² M. Schwarzfeld, *op. cit.*, p. 23.

³ *Ibidem*.

⁴ S. Izsak, *Dr. Iuliu Barasch, un mare popularizator al științelor naturii*, Editura Medicală, București, 1956, p. 18. Despre profesorii lui Barasch de la Universitatea din Berlin, trimitem la studiul lui Octavian Buda, „Mentorii europeni ai lui Iuliu Barasch. Studiile universitare la Leipzig și Berlin, 1836–1841”, în Irinel Popescu, Lucian-Zeev Herșcovici (editori), *op. cit.*, pp. 100–133.

de laborator. În afară de cursuri și laboratoare, trebuia să facă disecții pe cadavre, ore de clinică și stagii în spitale. Grija examenelor îl chinuia mult încât deseori se simțea „ostenit și slăbit”¹. Până la urmă, eforturile fizice și intelectuale au avut rezultate mulțumitoare pentru el: a trecut toate examenele și în anul 1841 și-a susținut teza de doctorat cu titlul *Synopsis impetiginum seu Conspectus omnium morborum cutis chronicorum*². Teza, cu un subiect ce ține de domeniul dermatologiei, a semnat-o cu prenumele latinizat, Iulius Barasch. La 7 iulie 1841, i-a fost emisă diploma de doctor, care atestă acordarea titlului de doctor „cum laude” în „medicină și chirurgie”³.

În paranteză fie spus, decizia lui Barasch de a-și latiniza prenumele trebuie legată de contextul istoric în care s-a format cultural și profesional. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, încă mai era la modă latinizarea numelor printre umaniștii „întârziați” ai Europei. Pasiunea lui Barasch pentru medicină, botanică și filosofie îl recomanda ca pe un umanist autentic. În plus, latinizarea prenumelui dovedește că aderența la ideile Haskalei a fost făcută din convingere și nu doar din dorința de a respinge o autoritate religioasă învechită.

Cu diploma de doctor în buzunar, Iuliu Barasch s-a gândit să practice medicina în Olanda, însă după o discuție cu familia a renunțat repede la gând și s-a îndreptat spre Moldova⁴.

¹ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, p. 23.

² Iuliu Barasch, *Synopsis impetiginum seu Conspectus omnium morborum cutis chronicorum*, Typis Fratrum Schlesinger, Berlin, 1841, 32 p. Teza are ca subiect principal bolile de piele, pe care Barasch le clasifică după simptome și evoluție. Vezi și V. Gomoiu, Gh. Gomoiu, Maria V. Gomoiu, *Repertor de medici, farmaciști, veterinari din ținuturile românești*, vol. I, Tipografia „Presa”, Brăila, 1938, p. 34.

³ Universitätsarchiv der Humboldt-Universität zu Berlin, Germania, dosar Med. Fak. 01, Nr. 553, fila 032.

⁴ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, pp. 29, 333.

Spera la o carieră medicală și o viață demnă în această țară¹. Nu a fost să fie. După o tentativă eșuată de a obține dreptul de liberă practică la Iași, în toamna anului 1842 sosește la București². Cât de curând se prezintă la Comisia doctoricească pentru verificarea diplomei de medic și de data aceasta a obținut atestatul de liberă practică³. Bucuria reușitei a fost de necântărit. Cu generozitatea lui înăscută, se bucura la gândul că va putea de acum, după studii îndelungate, să practice medicina și să aline suferința semenilor săi. Era începutul unei vieți noi într-o țară nouă pentru el. Mai trebuia doar

¹ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, pp. 29, 333–334.

² Despre prezentarea lui Barasch în fața Comitetului sănătății din Moldova și evaluarea tendențioasă a președintelui Comisiei, vezi M. Schwarzfeld, *op. cit.*, p. 29. În Moldova obținerea permisului de liberă practică era bine reglementat, însă uneori, din diverse motive (personale sau profesionale), comisia examinatoare avea reacții de respingere, deși candidatul se prezenta onorabil la examen. Într-o situație similară cu a doctorului Barasch s-a aflat și doctorul englez John Mason în 1846. Vezi în acest sens Mihai-Răzvan Ungureanu, „Cuvânt înainte la ediția în limba română”, în John Mason, *Trei ani în Turcia. Jurnalul unei misiuni medicale la evrei*, traducere și cuvânt înainte de Mihai-Răzvan Ungureanu, Editura Polirom, Iași, 2019, pp. 12–14. De văzut și relatarea lui John Mason, în *ib.*, pp. 98–99, 107–109. Pentru mai multe informații legate de intenția lui Barasch de a profesa medicina în Moldova și problemele întâmpinate la Comisia pentru obținerea dreptului de liberă practică, trimitem la studiul istoricului Ștefan Petrescu, „Medici străini și strategii de integrare în societatea românească la mijlocul secolului al XIX-lea. Cazul Iuliu Barasch”, în Irinel Popescu, Lucian-Zeev Herșcovici (editori), *op. cit.*, p. 196.

³ *Cantor de avis și comers*, VI, 1842, p. 4. Vezi și „Listă de numele doctorilor aflați în ființă și care își exersează profesia în acest principat”, *Buletin Oficial al Prințipatului Țării Românești*, nr. 58, 6 iulie 1851, p. 229, și Ladislau Gyémánt, Lya Benjamin (coord.), *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, vol. III/2, Editura Hasefer, București, 1999, doc. 300, p. 260.

să-și întregască familia. La vremea când a sosit în Valahia, Iuliu Barasch era însurat cu Leia Gritz, fiică de negustor din Tysmienice. Căsătoria avusese loc în 1832. Pe atunci, Iuliu avea șaptesprezece ani, iar Leia douăzeci și doi. În Valahia, Leia Barasch a venit în 1843, după instalarea doctorului la Călărași. Persoană cu temperament dificil, nu s-a putut integra în Valahia. După o vreme, profund decepționată, soția Barasch au hotărât să se despartă. Copilul lor, Friedrich, a studiat dreptul la Universitatea din Viena și tot la Viena s-a stabilit și a profesat avocatura¹.

Liber din nou, Iuliu Barasch se va căsători cu Sophia Landau în 1855, la Budapesta. De data aceasta a avut mai mult noroc. Sophia provenea dintr-o familie de rabini și oameni de afaceri influenți „din Pesta” și era o femeie blândă, modestă și jovială. I-a stat alături lui Barasch până la sfârșit, iar după moartea lui, rămasă singură și neputându-se descurca cu pensia dată de statul român, a plecat la Viena la rudele sale². La București, familia Barasch a locuit „la Șosea”, într-o „casă de țară” așezată peste drum de „casa d-lui Cantacuzino”³. Din căsătoria cu Sophia s-au născut trei copii: Oscar, Marcel și Melania. Contrar așteptărilor, niciunul nu a urmat medicina. Oscar (fiul cel mare) a devenit inginer, iar Marcel s-a ocupat de comerț. Amândoi au ales să trăiască la Paris. Melania s-a măritat cu un avocat și s-a stabilit la Viena⁴.

¹ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, pp. 19, 333.

² *Ibidem*, p. 19.

³ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, ediție și postfață de Stelian Neagoe, vol. I, Editura Humanitas, București, 1991, p. 130. După moartea doctorului, Sophia Barasch va scoate la vânzare „vila răposatului doctor Barasch” împreună cu „trăsuri, hamuri și altele care se află în casa Spitalului de copii la Crucea de piatră”. Anunțul „de vânzare sau închiriere” a fost publicat în *Românul*, 12–13 iunie 1863, p. 316.

⁴ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, pp. 333–336.

*PRIMUL SUCCES ÎN CARIERĂ. IULIU BARASCH,
„DOCTOR DE CARANTINĂ” LA CĂLĂRAȘI*

Până să intre în serviciul medical al statului, Iuliu Barasch a profesat medicina vreme de doi ani în sectorul privat, ca „doctor oculist” și generalist. Cabinetul său de consultații de la Hanul cu Tei era cunoscut populației bucureștene¹. În 1843 i s-a propus postul de „doctor de carantină” de la Călărași². Pe atunci, să fii doctor de carantină era foarte periculos, ciuma și holera erau (și sunt) boli foarte contagioase și, odată contaminat, niciun leac nu te mai putea ajuta. Barasch nu a stat pe gânduri, a acceptat postul și a plecat de îndată la noul loc de muncă. Decizia de numire o vedea ca pe o promovare socială și s-a grăbit să-și înștiințeze soția și să o roage să-l urmeze la Călărași³.

Iuliu Barasch a ajuns la Călărași la începutul anului 1843. Când a coborât din trăsură e foarte probabil că așezarea nu i-a făcut o impresie prea bună. Era, după aprecierea doctorului Pompei Gh. Samarian, „un sat mic și obscur, cu o viață comercială limitată la schela de pe malul Borcei”⁴, însă dispunea de o carantină de observație și izolare, integrată în sistemul naval de

¹ *Cantor de avis și comers*, VI, 1842, p. 4. Vezi și Paul Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 129.

² *Almanah al Statului pe anul 1844*, Tipărit la Z. Carcalechi, București, p. 60.

³ M. Schwarzfeld, *op. cit.*, p. 23.

⁴ Pompei Gh. Samarian, *Istoria orașului Călărași (Ialomița) de la origini până la anul 1852*, Institutul de Arte Grafice „E. Marvan”, București, 1931, p. 160. Pe la 1800, dr. Constantin Caracaș (1773–1828, grec de origine stabilit în Valahia) a explorat regiunea Ialomiței în căutare de material documentar pentru *Topografia* sa și a scris despre Călărași că era „așezat pe malul înalt al Dunării, într-o pozițiune foarte frumoasă. Marele braț al Dunării, Borcea, se desparte de Dunăre, nu departe de Călărași, curge spre răsărit, paralel cu Dunărea, în lungul județului și formează multe insule înfloritoare și frumoase, cât și bălți cu pește” (Constantin Caracaș, *Topografia Țării Românești*, ediție bilingvă, îngrijire de ediție, studiu introductiv

carantine permanente și modernizată din temelie, între 1830 și 1842, după planurile inginerului Armudinschi¹.

În acest context, deschidem o paranteză pentru a preciza că stația de carantină de la Călărași are o istorie premergătoare anului 1830, când a fost instituționalizat sistemul de carantine de la Dunăre ca mijloc de prevenție și stavilă împotriva ciumei. Construirea stației de carantină a demarat la 27 noiembrie 1784, când, din cauza ororilor provocate de ciumă pe continentul european și a panicii care i-a precedat apariția, Mihai Suțu (1730–1803), numit de Sultan de trei ori domn al Valahiei, a ordonat să se înființeze la Lichirești (denumirea mai veche a localității Călărași) un lazaret cu camere de carantină, unde să fie izolați vreme de „cinci zile” călătorii care veneau „din partea Silistrei” (localitate aflată în dreptul orașului Călărași, dar pe celălalt mal al Dunării, în Bulgaria de azi, pe atunci în Imperiul Otoman), suspecți a fi infectați cu ciumă². În 1784, nimeni nu știa cum se transmitea ciuma sau ce anume o provoca, însă devenise evident că mobilitatea mare și neîngrădită a persoanelor împrăștia boala mortală dintr-un loc în altul și că aglomerările mari de oameni înlesneau contagiunea³. Spectrul recurent al ciumei a fost cel care i-a determinat pe guvernanții Valahiei să înființeze în locurile de tranzit sau în cele mai aglomerate localități din țară centre de carantină, de observație și prevenție,

și note suplimentare de Georgeta Filitti, cuvânt-înainte de Danae Stambouli, Editura Omonia, București, 2018, p. 183).

¹ Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, p. 138. Doctorul Samarian precizează că cheltuielile de construcție s-au ridicat la suma „de 350 000 de lei”. Vezi și Mihai Popoviciu, Mariana Popoviciu, „Considerații privind reorganizarea carantinei Brăilei după 1831”, în G. Brătescu (coord.), *Din istoria luptei antiepidemice în România. Studii și note*, Editura Medicală, București, 1972, pp. 301–307.

² Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, p. 58.

³ Niall Ferguson, *Apocalipsa. Mari dezastre din trecut și câteva lecții pentru viitor*, traducere din limba engleză și note de Justina Bandol, Editura Polirom, Iași, 2021, p. 164.

după modelul celor din imperiile vecine (Habsburgic, în particular). Astfel, călătorii care veneau din zone bântuite de ciumă erau controlați și pentru un timp izolați și supravegheați medical¹. La sfârșitul perioadei de izolare, oamenii primeau „bilet de voie” de intrare în țară. De asemenea, lazarete pentru carantinarea bolnavilor de ciumă erau amenajate temporar și în așezările unde se iveau primele victime².

Cum arăta clădirea carantinei de la Călărași, locul de muncă al doctorului Barasch? Potrivit monografiei doctorului Pompei Gh. Samarian, în 1843, când Iuliu Barasch a intrat pe poarta carantinei ale cărei dependențe se întindeau până pe malul Borcei, e foarte probabil să fi avut în față o construcție de „formă pătrată”, „închisă de jur împrejur cu împrejmuire de zid, cu o intrare în față”, unde era amenajat „un portal mare cu două gherete laterale”, și cu o „ieșire în partea opusă”³. În prelungirea ei, „pe latura de sud”, Barasch a putut vedea „două

¹ Despre organizarea carantinelor înainte de 1830, trimitem la studiul lui Octavian Buda, „Black Death at the outskirts of the Ottoman, Russian and Habsburg Empire: The epidemics in the Phanariot Bucharest (1711–1821)”, în Daniela-Teodora Sechel (ed.), *Medicine Within and Between the Habsburg and Ottoman Empires, 18th–19th Centuries*, Winkler Verlag, Bochum, 2011, pp. 109–129. Vezi și Sorin Grigoruță, *Epidemiile de ciumă în Moldova la începutul secolului al XIX-lea: studiu și documente*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2020, pp. 72–95.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare ANIC), Fond Comitetul carantinelor, dosar 37/1848, ff. 21, 22, și Fond Ministerul de Interne. Direcția generală a serviciului sanitar: 1839–1954, dosar 11/1841, ff. 3, 4, 7.

³ Pentru o mai bună vizualizare a amplasamentului carantinei, a se vedea „Proiectul pentru regularizarea orașului Călărași”, din 1851, al lui Scarlat Popovici, aflat în cuprinsul acestei cărți. Potrivit domnului Georelly-Constantin Herghelegiu, șef de birou la Direcția Județeană Călărași a Arhivelor Naționale, pe locul clădirilor carantinei (de cca 2 hectare) a fost clădit „Palatul Administrativ, actuala Prefectură” a orașului Călărași. Mulțumesc domnului Georelly-Constantin Herghelegiu

rânduri de clădiri cu un mare număr de camere pentru diferite întrebuințări ale carantinei”¹. Puțin mai departe, chiar pe malul brațului Borcea, a zărit clădirea „personalului carantinei” și „perigavorul”, anexa cea mai importantă „a carantinei, unde se făcea dezinfectarea mărfurilor”². Două „șiruri de magazii din lemn” mărgineau laturile perigavorului. Primul rând era format din „magaziile pentru cereale”, care la rândul lor erau „dis-puse așa fel că printr-un jgheab cerealele puteau fi încărcate direct din magazii în vasele de pe Borcea”, iar al doilea rând era alcătuit din depozitele destinate „diferitelor mărfuri pentru export” sau „pentru mărfurile sosite, care urmau să fie dezinfectate”. La nevoie, „curtea perigavorului” era folosită ca spațiu de depozitare pentru mărfurile „care nu se stricau de intemperii”. La intrarea în perigavor a fost plasat „ferpostul, în care stau paznicii perigavorului și ai carantinei”. De buna „întreținere a perigavorului” se ocupau neguțătorii din împrejurimi, „care aveau afaceri în schelă”³. Aceștia și-au dat seama de avantajele pe care le aducea o afacere bazată pe o clientelă sigură și au construit centre comerciale și hanuri în apropierea carantinei, unde oamenii aflați în tranzit puteau coborî să mănânce, să se odihnească sau să-și schimbe caii.

Ca „doctor de carantină”, Iuliu Barasch avea nenumărate îndatoriri: examina „constituția trupească” a călătorilor la sosirea și la plecarea lor din carantină, veghea asupra stării lor de sănătate pe durata izolării și, la nevoie, le dădea câteva sfaturi igienice sau tratamente. De asemenea, sub supravegherea

pentru informații și pentru că a fost de acord să public copia proiectului din 1851 (astăzi de negăsit), pe care a făcut-o în 1991.

¹ În câteva dintre aceste camere, scria Samarian, au stat izolați „domnitorii Ghica și Sturdza” cu însoțitorii lor în 1837, când s-au întors de la Silistra, de la ceremonia de „întâmpinarea Sultanului venit acolo”.

² Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, p. 139.

³ *Ibidem*, pp. 139–140.

lui se desfășura procesul de dezinfectie al produselor și mărfurilor din carantină. Mai exact, el era cel care oferea expertiză și îndrumare asupra procesului de „purificarea mărfurilor” (ce substanțe să se folosească – să fie clor? să fie sulf? –, în ce cantitate și combinație, cât timp să dureze „fumigația” sau „aerisirea prin mișcări dese” a mărfurilor). Operațiunea nu era lipsită de riscuri, iar dacă se întâmplau „accidente” și „marfa se strică în urma purificării”, doctorul era direct „responsabil”¹. Și tot în fișa postului doctorului erau trecute consultațiile „la cerere” pentru locuitorii din Călărași, iar atunci când se iveau cazuri de decese rapide și inexplicabile, trebuia să facă anchetă, să stabilească cauza morții și să elibereze „autorizația de înmormântare”. Pentru toate aceste servicii statul îl răsplătea cu 400 de lei pe lună².

Despre ciumă știm astăzi că este o boală caracteristică răzătoarelor, transmisă de la șobolanii negri la oameni prin intermediul puricilor infectați cu bacilul ciumei, și că poate lua mai multe forme. De departe, forma cea mai epidemică a fost ciuma bubonică, denumită după simptomul ei cel mai evident: apariția buboanelor pe corp. Boala, menționată prima dată în China antică, pe la 1320 î.Hr., este provocată de *Yersinia pestis*, un bacil cu capacitate mare de multiplicare.

¹ Iulius Barasch, „Beitrag zur Kenntnis der medizinen-endemischen Verhältnisse der Walachei”, în *Wiener Medizinische Wochenschrift*, an V, nr. 26, 1854, p. 412. Despre calitatea de „doctor de carantină” a lui Iuliu Barasch, vezi studiul Lidiei Trăușan-Matu, „Boli și epidemii în Valahia în vremea doctorului Iuliu Barasch”, în Alin Ciupală (ed.), *Ipostaze ale modernizării în Vechiul Regat*, vol. VIII, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2021, pp. 143–153. Vezi și Ștefan Petrescu, „Migrație și carantine în porturile dunărene: controlul documentelor de călătorie în epoca Regulamentelor Organice”, în *Studii și materiale de istorie modernă*, vol. XXV, 2012, pp. 103–104.

² Paul Negulescu, George Alexianu (ed.), *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, Întreprinderile „Eminescu” S.A., București, 1944, pp. 79–88.